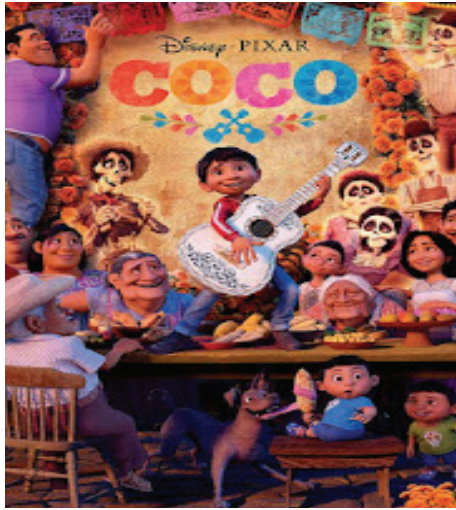

Маја М. АНДРИЈЕВИЋ¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за хиспанистику

ПРИСУСТВО МЕКСИЧКОГ НЕВЕНА У АНИМИРАНОМ ФИЛМУ КОКО

У раду се истиче симболизам и значај мексичког невена за мексичку културу и друштво, а посебно за ритуале везане за Дан мртвих. Овај цвет, назван и цвет мртвих, присутан је у окружењу и колективној свести Мексиканаца још од прехиспанске епохе, где се употребљавао у лековите и прехранбене сврхе, а пре свега био елемент религиозних обреда који су славили смрт као део животног циклуса. Прослава Дана мртвих, сликовито приказана у анимираном филму *Коко*, слави сећање и поновни сусрет живих са преминулима, те се њима у част подижу олтари украшени мексичким невеном, а од његових се латица праве стазе како би душе, водећи се јарко наранџастом бојом и мирисом овог цвета, нашле пут до породичног дома. Циљ рада био је да испита заступљеност и улогу мексичког невена у анимираном филму *Коко*, пошавши од хипотезе да ће најистакнутија бити његова декоративна, а затим и симболичко-ритуална функција као водича душа. Квалитативном методом анализе садржаја дошли смо до закључка да поред традиционалних улога које се овом цвету приписују у мексичком друштву, у филму он добија и магијско својство, будући да латице невена постају својеврсни портал који главног јунака транспортује у подземни свет и назад до света живих, а од њих је саткан и величанствени мост који једном годишње спаја ове две паралелне димензије. На тај начин мексички

1 maja.andrijevic@filum.kg.ac.rs

невен у овом анимираном филму израста у једног од кључних протагониста како на визуелном тако и на дијегетском плану.

Кључне речи: мексички невен, анимирани филм *Коко*, Дан мртвих, симболизам, колективна свест, култура сећања

Увод

Мексички невен (шп. *cempasúchil*, од астечког језика науатл *centrohualxōchitl*, „цвет са двадесет латица“: *centrohual* – двадесет и *xochitl* – цвет), ендемски цвет Мексика, неизоставан је елемент током прославе Дана мртвих, будући да у колективном имагинаријуму Мексиканаца постоји веровање да његова јарко наранџаста боја и карактеристичан мирис помажу душама покојника да пронађу пут до својих домова и олтара подигнутих у њихову част. Једном годишње, почетком новембра, Мексико бива обојен у наранџасто, управо захваљујући мексичком невену, а поред колорита којим импрегнира целокупно друштво, „сваке године сви миришемо на невен”², тврди мексички биолог Херонимо Рејес (цит. у Llorente 2020), истичући да овај цвет садржи есенцијална уља која га чине веома ароматичним, те да се његов мирис стапа са аромама различитих традиционалних јела која такође имају важно место и улогу на олтарима. У Мексику смрт није схваћена статично, као коначно ишчезнуће и апсолутно непостојање, већ као део животног циклуса и повратак исходишту, корак ка трансцендентности, где тело нестаје али душа наставља да живи у месту познатом као коначиште душа, те се током прославе Дана мртвих таква космологија, која води порекло из прехиспанских цивилизација, материјализује кроз бројне ритуале, међу којима мексички невен има врло истакнуту како декоративну тако и симболичку улогу. Овај је цвет од давнина био део мезоамеричких религиозних обреда који су се изводили у част преминулих и временом изнедрили традиционални мексички празник Дан мртвих, уврштен од стране Унеска на листу Светске нематеријалне културне баштине, у чијој се симболији и ритуалима могу идентификовати синкретизам и два испреплетена друштвена и културна наслеђа – аутохтоно и шпанско.

Радња анимираног филма *Коко* (2017) смештена је уочи и за време трајања тог јединственог празника који слави сећање на преминуле чланове породице. Полазећи од културне основе према којој мексичка култура тумачи смрт на готово антагонистички начин у односу на европску, повезујући је на нераскидив начин са животом, *Коко* приказује визију света мртвих која је весела, разиграна и пуна боја. У приказу визуелног, симболичког и ритуалног богатства прославе Дана мртвих овај филм истиче улогу коју мексички невен има у колективној свести припадника мексичког друштва и њиховој космологији, додајући му и нека нова, магијска својства. Поред бројних елемената мексичке традиције и културе,

2 „Cada año olemos todos a cempasúchil.”

ово остварење наглашава и значај породичних вредности, пријатељства, упорности и храбрости и представља својеврсну рефлексију о забору и важности сећања. Један од режисера филма, Ли Анкрич (Lee Unkrich), истиче да је захваљујући прослави Дана мртвих открио да се може умрети више пута: „када нам стане срце, када нас сахране и нико не може да нас види и када више нема никога у свету живих ко нас се сећа”³. Управо да преци и њихово завештање не би пали у вечни заборав, мексичко друштво сваке године прославом овог празника перпетуира своје традиционалне вредности, изводећи ритуале који се позивају на културу сећања⁴.

Начин на који људи опажају и користе своје природно окружење повезана је са културом, односно скупом веровања, знања, традиција и обичаја одређене заједнице, што се одсликава у њиховим космовизијама путем церемонија и ритуала. Ритуали подразумевају скуп пракси и симбола (приношење жртава и дарова, плесови, песме, перформанси, итд.) које изнова и добровољно изводе припадници одређене културе на за то одређеним местима, у одређено време и увек на исти начин. То су културни изрази којима се изражава космовизија, будући да се путем њих успостављају симболичке везе са људима, божанствима и самим окружењем. Тако симбол чини основну културну јединицу у структури церемоније или ритуала и уобичајено је да се за његово представљање користе елементи из природе, попут биљака или животиња (Broda 2001:16–17).

Један од природних елемената везаних за прославу Дана мртвих како у мексичкој традицији тако и у анимираном филму *Коко* са дубоко укорененим симболичким значењем свакако је мексички невен.

Мексички невен

Мексички невен, назван и цвет мртвих, припада роду *Tagetes* који је ендемичан за амерички континент и састоји се од 58 врста, од којих 35 расте управо у Мексику⁵. Овај цвет користили су од давнина припадници

3 „Cuando se nos para el corazón, cuando nos entierran y nadie nos puede ver y cuando no queda nadie en el mundo de los vivos que nos recuerde”, <<https://expansion.mx/tendencias/2017/10/25/coco-la-cinta-que-hace-un-homenaje-a-mexico-y-sus-tradiciones>>.

4 Кулић (цит. у Раденовић 2010: 136), издваја две стране културе сећања: 1. посматрање културе сећања као складишта и носиоца сећања – чине их обрасци наслеђивања, преношења, планског или спонтаног заборављања или потискивања сећања које је у складу са интересима различитих друштвених група; у оквиру идеолошког коришћења прошлости, реч је о „политичком коришћењу историје” или „политизацији сећања”; 2. у не толико идеолошком смислу сећање представља мање или више свестан појединачни, групни/колективни однос према збивањима из прошлости, код којег појединци и групе користе прошлост да би се разграничили од другог и изградили идентитет.

5 Мексички невен (*Tagetes erecta*) једногодишња је биљка која се лако узгаја и развија велике (9–12 цм у пречнику), двоструке, сферне, лимунасто жуте или наранџасте цвасти које цветају од јуна до првих мразева. Биљке расту 60–75 цм, па некад чак и

прехиспанских култура у многим својим верским церемонијама и обредима, нарочито онима у којима су одавали почаст преминулима. Маје, Толтеци и Астеци сматрали су га симболом сунца због своје интензивне жуто-наранџасте боје и бројних раширених латица, те су га користили у посмртним обредима како би осветлили пут душама покојника које су се враћале из подземног света званог Мицтлан (Mictlán), док се у неким крајевима Мексика сматрало да је интензивна арома овог цвета сама душа преминулих (García Ibáñez 2016)⁶. Астечки народи украшавали су своје олтане невеном који је за њих био симбол живота и смрти, а веровали су и да помаже покојницима да им смрт не буде болна, те су користили његов прах да осликају лица заробљеника пре него што би бивали жртвовани. Такође, сматрали су га симболом астечке богиње Шоћикецал (нау. Xochiquetzal), заштитнице цвећа, лепоте, љубави и уметности, док су током церемоније у част богиње Сиуакоатл (Cihuacóatl) „скупљачице душа”, која је била полу-жена, полу-змија, прамајка и заштитница раса, жене китиле своју косу венчићима направљеним од невена⁷.

По једној астечкој легенди, сам цвет мексичког невена плод је љубавне приче између Шоћитл и Уицлина (Xóchitl у Huitzlin), који су сваки дан на врх планине односили букет цвећа богу сунца Тонатиутеотлу (Tonatiuh téotl). Међутим, Уитлин је био приморан да оде у бој у коме губи живот. Очајна Шоћитл моли бога сунца да је поново уједини са њеним вољеним, те бог одлучује да јој испуни жељу, претварајући је својим зраком у јарко наранџасти цвет са безброј латица које се отварају и испуштају интензивну арому када га посети колибри, реинкарнирани Уицлин (Hernández 2020).

Због свега наведеног, мексички невен посебно се користи на олтару намењеном покојницима, јер представља везу са сунцем, крхосћу живота, смрћу, лепотом и приношењем жртава и дарова⁸.

Мада остатака трагова невена има на олтарима у Великом храму у Теноћтитлану, што доказује његову употребу у церемонијама, први писани подаци о овом митском цвету јављају се средином 16. века у Фи-

до 1 метра и формирају компактне снопове густо прекривене листовима. Захваљујући високом садржају етеричног уља ова биљка излучује јаку, карактеристичну арому која одбија штеточине, па је пожељно гајити је у близини других биљака, посебно поврћа. У Мексику се годишње произведе више од девет хиљада тона невена, а навише се гаји у области Пуебла. Цвета након кишне сезоне, коинцидирајући тако са прославом Дана мртвих; видети више на: <<https://gardenseedsmarket.com/meksichki-neven-mari-helen-sa-cvetovima-limuna-270-semena.html>> и <<https://www.unionedomex.mx/articulo/2019/10/21/cultura/que-significa-cempasuchil>>.

6 <<https://www.creable.com.mx/2016/11/01/cu%C3%A1l-es-el-significado-del-cempas%C3%BAchil/>>.

7 <<https://jdr.mx/por-que-la-flor-de-cempasuchil-se-volvio-el-simbolo-del-dia-de-muertos/>>.

8 <<https://www.gastrolabweb.com/tendencias/2020/10/21/que-significa-la-flor-de-cempasuchil-en-el-altar-de-muertos-esto-es-lo-que-debes-saber-3750.html>>.

рентинском кодексу, односно *Oйшшој истџорију стџвари из Нове Шпаније* (*Historia general de las cosas de Nueva España*), коју је написао фрањевачки фратар Бернардино де Саагун⁹ (Bernardino de Sahagún) између 1540. и 1585. године. Рукопис представља документ од 2400 страница о култури и обичајима Астека. У њему, између осталог, описује и употребу различитих врсти цвећа и биљака у прехранбене и куративне сврхе, истичући међу њима невен¹⁰, који је у виду мелема или напитака служио за снижавање температуре, лечење главобоље, осипа на кожи, респираторних и тегоба са варењем. Саагун надаље у више наврата помиње овај цвет као истакнути елемент религиозних церемонија и обреда у којима су слављена различита божанства и приношене људске жртве¹¹.

La noche antes de la fiesta, velaban las mugeres con la misma que habia de morir, y cantaban y danzaban toda la noche. Venida la mañana, hacian un areyto muy solemne, y **todos los que estaban presentes al areyto tenian en la mano aquellas flores que se llaman cempoalxochitl...** (Sahagún 1829: 59)

Al undécimo mes llamaban Ochpaniztli. Los cinco días primeros de este no hacian nada tocante á la fiesta; mas acabados los cinco días, quince antes de la fiesta comenzaban á bailar un baile, el cual duraba ocho dias y bailaban, no cantaban en este baile, é iban andando, y callando y **llevaban en las dos manos unas flores que se llaman cempoatlxuchitl, no compuestas, sino cortadas con la misma rama** (Sahagún 1829: 148)

[...] Toda la gente que miraba el areyto, **tenia en las manos flores amarillas que llaman Cempoatlxuchitl.** (Sahagún 1829: 127)

También bailaban las mugeres juntamente con la que habia de morir, y traían emplumadas las piernas y los brazos con pluma colorada, la cara teñida con color amarillo, desde la barba hasta la nariz, y la frente con color colorada: **llevaban todas guirnaldas de flores amarillas, que se llaman cempoalxuchitl.** (Sahagún, 1829: 136)¹²

9 „Саагун нам је оставио праву малу енциклопедију живота Мексика у време доласка шпанских освајача (познату, на основу библиотеке у којој се чува, као „Фирентински кодекс“); за састављање овог дела, он је окупио највиђеније учене људе тога времена и бележио све што су говорили о божанствима, ритуалима, обичајима и историји старог Мексика. Манускрипт који је садржао ове приче, као и илустрације које су ишле уз њих, састављан је деценијама, првобитно је био у четири тома, од којих су данас три сачувана. Текст је ишао у три колоне: на науашком, на шпанском и на латинском. Постојало је неколико верзија овог списка, а она која се чувала у Фиренци је прва објављена, и то тек 1829. У међувремену је уврштен у светску баштину човечанства и дигитализован” (Бошковић 2018: 280–281)

10 Назива га и индијским каранфилом: *clavel de Indias*.

11 Астеци су сматрали да је дуалитет живота и смрти потребно перпетуирати ритуалима слављења богова и приношењем људских жртава, како би се одржала природна равнотежа по којој је смрт неопходна да би поново настао живот

12 Преузето из: Sahagún, B., *Historia general de las cosas de Nueva España*, <http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1080012524_C/1080012524_T1/1080012524_MA.PDF>.

Мексички невен данас се, поред већ поменути декоративне и симболичке употребе за украшавање домова, улица, олтара и гробница током прославе Дана мртвих, примењује и у лековите сврхе као етерично уље или чај, те регулише проблеме са пробавним и респиративним системом. Такође се употребљава у текстилној и прехрамбеној индустрији као природна боја (лутеин из латица), а састојак је многих мексичких традиционалних јела (зачин за маринаде, сладолед од цветова невена, пилетина са сосом од невена, крем чорба од невена, пулке и занатско пиво са аромом невена, јестиве латице, итд.). Потврђено је да има и антимикробна својства, што га чини одличним пестицидом, а због специфичне и интензивне ароме како цвета тако и листова користи се и у индустрији парфема и козметологији¹³.

Дан мртвих (шп. Día de Muertos)

Дан мртвих веома је важан празник за мексичку културу и друштво, пун симболизма и елемената синкретизма аутохтоних прехиспанских цивилизација и католичке религије коју су на америчко тло донели шпански освајачи. Специфичност ове манифестације јесте та што слави смрт и поновни сусрет живих са преминулима, јер је жал за њима знак непоштовања покојника. Обичај је да се за време тог празника обилазе гробља и организује целоноћно бдење уз послужење и музику, док се гробна места украшавају безбројним свећама и цветовима мексичког невена, а од његових латица праве стазе до олтара подигнутих у породичним домовима. Врата кућа остају широм отворена како би душе покојника могле несметано да уђу и окрепе се храном и напцима припремљеним у њихову част.

Фестивал који је временом прерастао у данашњи Дан мртвих обележавао се у деветом месецу мексичког соларног календара, након жетве кукуруза, и трајао је читав месец. За прехиспанско становништво смрт није имала моралну конотацију, односно нису постојали пакао и рај, већ веровање да је судбина покојника и његове душе одређена врстом смрти

Ноћ пре прославе, жене су бделе са оном истом која је требало да умре и певале су и плесале читаве ноћи. Када би свануло организовали су врло свечану церемонију, а сви присутни имали су у рукама цвеће које су звали семпоалшоћитл (мексички невен) [...] [...] Једанаести месец називали су Оћпаництли. Првих пет дана нису ништа чинили поводом прославе; али након пет дана, петнаест пре прославе, почели би да плешу осам дана и плесали су, али нису певали, и ходали су и ћутећи носили у обе руке цвеће које се зове семпоалшоћитл, не у букету, већ на стабљаци [...] Сви који су посматрали церемонију имали су у рукама жуто цвеће које зову семпоалшоћитл [...]

[...] И жене су плесале заједно са оном која је требало да умре, на ногама и рукама имале су црвено перје, лица су им била обојена у жуто од браде до носа, а чело у црвено: све су носиле венце жутог цвећа, које се зове семпоалшоћитл.

13 <<https://genial.guru/admiracion-curiosidades/10-cosas-que-probablemente-no-sabias-sobre-la-flor-cempasuchil-la-leyenda-romantica-es-una-de-ellas-870610/>>.

коју је имао¹⁴. Током колонијалног периода, након освајања и евангелизације, католички ритуали мешали су се са дубоко укореним аутохтоним веровањима и обредима, што је резултирало врло специфичним католичанством на америчком тлу, као и посебним ритуалима и церемонијама, међу којима се истиче живописна прослава Дана мртвих.

Припреме за обележавање Дана мртвих почињу крајем октобра, а ритуали и прославе одвијају се 31. октобра, 1. и 2. новембра: 1. новембар, који одговара католичком празнику Свих светих, посвећен је преминулој деци и назива се Дан невиних (*Día de los Inocentes*) или Дан малих анђела (*Día de los Angelitos*), док се 2. новембра, на Дан свих душа, одаје почаст одраслима и тај се дан званично зове Дан мртвих. У неким местима у Мексику 28. и 29. октобар намењени су особама које су страдале у несрећама, а 30. октобар душама некрштене деце¹⁵. Званична прослава почиње 31. октобра изјутра, када се темељно чисти кућа и поставља олтар на за то посебно припремљеном месту, а предвече се организују процесije чија су крајња одредишта гробља где породице проводе ноћ уз послужење, музику, па чак и ватромет. Чин паљења безбројних свећа и кићење гробова јарко наранџастим невенем представљају ритуал илуминације, како би пут душама био обасјан читаве ноћи.

Најистакнутији елемент овог празника свакако је олтар који се поставља преминулима у част, између 28. октобра и 1. новембра. Олтар (шп. *ofrenda / altar de muertos*) јесте иконопластична представа визије коју Мексиканци имају о смрти; смрт је симбол живота који се материјализује на понуђеном олтару (*Denis Rodríguez et al. 2012*). Као и сам празник Дана мртвих, тако је и олтар одраз мешавине култура и синкретизма. Шпански колонизатори и мисионари донели су свеће, иконе светаца, бројанице и крстове, док је аутохтоно становништво већ користило кадионице са копалом, мексички невен и друге декоративне елементе. Постоји више врста олтара (*Islas 2020*): они са два или три нивоа представљају небо и земљу, односно небо, чистилиште и земљу, док је традиционалан онај са седам нивоа који репрезентује кораке које душа прелази да би стигла до свог вечног почивалишта: на првом нивоу налази се икона породичног свеца; на другом слике преминулих који су у чистилишту; на трећем со која служи за прочишење душе; на четвртом посебна врста хлеба, хлеб

14 Душе свих који су умрли природном смрћу одлазиле би у Мицтлан, подземни свет и одмориште душа где би приносиле дарове господару и дами смрти, након што би прешле свих 9 нивоа који воде до њих; душе ратника палих у боју који би се касније реинкарнирали у колибрије, оних који су жртвовани у обредима и душе жена умрлих на порођају одлазиле би у најсветлији део универзума, боравиште бога сунца; они који су умрли у несрећама везаним за воду или олују одлазили би код бога кише, док би преминула новорођенчад одлазила на тринаесто небо, до дрвета које их је хранило до поновног рођења (*Villaseñor-Bayardo & Aceves Pulido 2013: 16*).

15 <<https://www.cndh.org.mx/noticia/dia-de-muertos-patrimonio-cultural-inmaterial-de-la-humanidad>>.

мртвих, који представља еухаристију; на петом омиљена храна и пиће преминулих; на шестом фотографије преминулих којима се подиже олтар и на седмом, најближем земљи, крст начињен од семена, цвећа или плодова, како би се покојници искупили за своје грехе¹⁶. Лук направљен од цветова мексичког невена и лимуна налази се изнад првог нивоа олтара и симболизује врата која воде у свет мртвих; сматра се осмим нивоом који душа мора проћи како би стигла до свог коначног одредишта. На олтару се увек постављају намирнице и предмети који симболизују четири елемента мајке природе (Súchilt Gómez 2019: 55): воће и семење симболизују земљу, свеће представљају ватру, вода гаси жеђ душама преминулих након дугог пута, а елемент ветра представљају тамјан и копал, заједно са шареним украсним папиром¹⁷, који се качи изнад олтара и украшава мексичке улице и тргове у време овог празника. Изглед савремених олтара варира у односу на део Мексика, породичну традицију и креативност самих чланова породице, али „оно чему се увек тежи јесте да сви имају мексички невен, ’цвет мртвих’”¹⁸.

Илустрација бр. 1: олтар породице Ривера у анимираном филму Коко

Мексички невен апсолутни је протагониста међу цвећем које краси олтаре и гробља, али има и других врста: бела гипсофила и шебој постављају се на олтар преминуле деце и симболишу чистоту; бела и црвена петлова креста имају декоративну улогу; бели и црвени каранфил служе за одавање почести, док се жутиим хризантемама које симболишу пролаз-

16 Више о пореклу, изгледу и симболици олтара за Дан мртвих у: Denis Rodríguez et al. 2012, <www.uv.mx/cienciahombre/revistae/vol25num1/articulos/altar/>.

17 Шарени папир украшава се лобањама или другим елементима популарне културе попут катрина и води порекло из прехиспанске епохе када су се на папиру амате (добијеним од коре различитих врста стабала из породице дуда) представљала различита божанства

18 [...] lo que siempre se procura es que todas tengan cempasúchil, la “flor de los muertos”, <<https://www.cndh.org.mx/noticia/dia-de-muertos-patrimonio-cultural-inmaterial-de-la-humanidad>>.

ност живота ките гробови покојника. Поред мириса цвећа, ароматичности олтара доприносе и кадионице са тамјаном и копалом, смолом коју су прехиспанске културе сматрале светом есенцијом чији би дим требало да преноси молитве и прочишћава ваздух око олтара, заједно са другим мирисним биљкама попут ловора, рузмарина и мајчине душице. Такође, сви ови опојни мириси мешају се са аромом традиционалних мексичких јела (тамалес, тортиље, црни пасуљ, кандирана бундева, итд.) справљених покојницима у част, као и омиљеним пићима (пулке, текила, мескал, безалкохолно топло пиће атоле, топла чоколада, итд.). Неизоставни елементи сваког олтара јесу и хлеб мртвих (шп. *pan de muerto*), врста слатког пецива, посутог шећером и украшеног комадима теста у облику костију, као и шарене шећерне лобање (шп. *calaveras*) које представљају цикличност живота и често носе имена преминулих. Коначно, на олтар се постављају и личне покојникове ствари, омиљени предмети или играчке, како би се душе присетиле одређених тренутака из својих живота. Луис-Роман (Luis-Román 2018, цит. у Илић 2021: 37) указује на то да је сваки од датих елемената носилац посебне симболике и значења која имају веома битну улогу у одржању колективне меморије и традиције Дана мртвих.

У колективном мексичком имагинаријуму годишња прослава Дана мртвих представља привилегован тренутак сусрета не само породице и њихових предака већ и свих чланова једне заједнице који заједно учествују у припремама и церемонијама и тако врше перпетуацију колективне меморије. У ритуалима Дана мртвих учествује читава породица (али се истиче улога коју имају бака или мајка у мексичком матријархалном и колективистичком друштву), како њени живи тако и преминули чланови, затим елементи које је створио човек, као што су свеће, фотографије, крстови и други различити утилитарни предмети, као и елементи које је створила природа: цвеће, вода, воће и поврће, односно долази до синергије природе, друштва, културе и религије. Ритуали који су продукт колективног понашања конвергентна су тачка свих наведених категорија: „Ти ритуали представљају механизам социјализације путем којих се народ колективно манифестује у односу на своје претке и начин на који се посматра дихотомија живот-смрт као израз религиозно-културног идентитета” (Sandoval Forero, цит. у SÚchilt Gómez 2019: 20)¹⁹. Управо због тога са сигурношћу можемо тврдити да је прослава Дана мртвих пре свега слављење сећања, односно да је „ритуал посете душа несталих предака чин који привилегује сећање над заборавом” (Argueta, цит. у *ibid*: 20)²⁰.

Аргуељо Санћес тврди да је за прехиспанског Мексиканца смрт била природни феномен, наставак његове егзистенције, што се одликовало у церемонијама, обредима и даровима који су чинили велики део његовог

19 “Estos ritos son mecanismos de socialización, mediante los cuales se manifiesta colectivamente un pueblo en torno a sus antepasados y a la forma de concebir actualmente la dicotomía vida-muerte como expresión de identidad religiosa-cultural.”

20 “El ritual de las ánimas que nos visitan es un acto que privilegia el recuerdo sobre el olvido.”

ритуалног календара. Међутим, освајачки и духовни подухвати шпанских колонизатора променили су начин понашања предака у односу на смрт и условиле мешање двају различитих културних образаца и симболичких система. „Религиозне институције наметнуле су и прошириле зазор и стрепњу од смрти, те у садашњости покушавамо да сакријемо страх хумором и спрдњом” (Argüello Sánchez 1994: 17)²¹. Из такве визије проистиче са једне стране свечани, а са друге шаљиви и весели карактер прославе Дана мртвих, препуне оптимизма, импресивне палете боја, арома, укуса, плеса и музике, која је као таква приказана и у анимираном филму *Коко*.

АНИМИРАНИ ФИЛМ КОКО

Анимирани филм *Коко* (2017), продуцентске куће *Disney/Pixar*, прати живот дванаестогодишњег дечака Мигела и његове породице која живи у малом месту Санта Сесилија у Мексику и бави се обућарским занатом. Ово остварење на аутентичан начин представља идентитарне елементе мексичке културе и традиције, пре свега прославу Дана мртвих, уочи и за време које се радња филма и одвија. Мигел сања да постане музичар и крене стопама свог идола Ернеста де ла Круса, али је у његовој кући забрањено слушати, стварати или плесати уз музику, јер је Мигелов чукундеда напустио своју жену Доња Имелду (Мигелову чукумбаку) и своју ћерку, маму Коко (Мигелову прабаку), управо да би се прославио у музичком свету. Тако Мигелове индивидуалне жеље и стремљења улазе у конфликт са колективним вредностима и уверењима породице, те он осећа да мора да бира између своје страсти према музици и љубави и поштовању према породици. Након што му бака Елена, глава породице и особа задужена за подизање олтара у част преминулих предака, забрањује да учествује у музичком такмичењу на градском тргу, Мигел краде гитару свог идола из пантеона на локалном гробљу и тај његов импулсивни поступак покреће низ магичних догађаја и представља почетак иницијатичког путовања препуног авантура током кога ће сазрети, спознати самога себе и разрешити породичне тајне. У тренутку када је засвирао прве акорде, засијале су латице мексичког невена, залепршале и транспортовале га у свет мртвих, неку врсту модерног Миџтлана из асечке космологије, где се сусреће са живописним и шареним паралелним светом који насељавају генерације људи који су одавно напустили свет живих, укључујући и његове претке; они га одмах препознају и нуде му помоћ да се врати у свет живих, али под условом да заувек заборави на музику. Основу са које се у филму издиже вертикално конфигуриран свет мртвих у непрекидној надоградњи представљају пирамиде које алудирају на значај прехиспанских цивилизација и њиховог завештања за мексичко друштво. Тамо Мигел упознаје и Хектора, бившег музичара и испоста-

21 “Las instituciones religiosas impusieron y difundieron el temor y el terror a este fenómeno y en la actualidad tratamos de ocultar el miedo a través del humor y la burla.”

виће се свог чукундеду, који не успева да пређе мост начињен од невена и врати се у свет живих, јер његове слике нема ни на једном олтару, те му прети вечни заборав: „Творци филма *Коко* увели су и додатни елемент у филм-да само душе оних којих се породица сећа постављањем њихове фотографије (на олтар) могу да је посете током Дана мртвих” (Guerrero 2021)²² Након безброј изазова, током којих се испоставља да је Ернесто де ла Крус отровао Хектора, украо му гитару и све песме и тако спречио његов повратак породици, Мигел успева да се врати у свет живих уз помоћ благослова своје чукунбаке и ужарене латице невена и да својој прабаки Коко²³ отпева песму њеног оца Хектора „Сети ме се” (*Recuérdame*), како га не би потпуно заборавила и тако осудила на коначну смрт. Филм се завршава годину дана касније, поновним припремама за Дан мртвих, када сазнајемо да се бака Коко у међувремену придружила својим родитељима у свету мртвих, а да је Мигел добио благослов породице да се бави музиком. Иако је Мигел иницијатор промена, искупљење и помирење свих живих и неживих чланова породице Ривера долази преко њеног најдуговечнијег члана, маме Коко, која представља веру, опроштај, наду и породичну слогу, након вишегенерацијске огорчености и нетолеранције.

Следећи препоруке Гарсија Очоа (García Ochoa 2017: 70–71)²⁴, можемо закључити да се у односу на свој наративни оквир анимирани филм *Коко* састоји од две различите и јединствене дијегезе: прва говори о животу протагонисте филма и његове породице, као и о породичној традицији бављења обућарством и мржњи према музици, док је друга дијегеза, где се дешава и већина радње, смештена у свет мртвих у коме се откривају све породичне тајне и неразрешени конфликти. За приповедање се користи аутодијегетски стил, будући да је Мигел главни јунак приче коју сам излаже. У односу на наративну временску природу филма, ради се о прогресивној линеарној структури у којој је време уређено на организован начин. Једини скокови у времену који се примећују у филму јесу на почетку, када ретроспектива преноси нарацију из садашњости у у прошлост како би гледалац имао увид у порекло породице и околности које су довеле до актуелне ситуације, као и велика временска елипса на крају филма која приказује прославу Дана мртвих наредне године и последице читаве Мигелове авантуре у свету мртвих.

22 “Coco’s creators added an additional element in the movie, that only spirits who were remembered with a photo can return to visit their families on Day of the Dead.”

23 Скраћеница за шпанско име Сокуро (*Socorro*), које значи позив у помоћ или спас, те тако и симболички указује на улогу коју мама Коко има у филму, да спасе свог оца од вечног заборавља.

24 Овај аутор трди да се филмска остварења могу анализирати на три нивоа: 1) дијегетски универзум и језик филма; 2) тематски репертоар: препознавање различитих секундарних, универзалних или конвенционалних тема који се јављају у филму; 3) симболичке вредности – разумевање мотивације која је довела до употребе различитих кодова (метафоричких фигура, архетипова, жанрова, итд.), како би могао да се тумачи латентни садржај или конотирано значење остварења

Најистакнутији елемент филма несумњиво је употреба боје, чему доприноси преваходно мексички невен који је присутан у оба универзума, уз светле и топле тонове којима је приказана Санта Сесилија и флуоресцентни сјај света мртвих. „Све је у филму *Коко* обојено прелепом наранџастом бојом мексичког цвета без премца...” (Pina 2017)²⁵. То је филм о сећању, заборава, опраштању, индивидуалним стремљењима и значају традиције и породичних вредности, који приказује да смрт није крај пута, већ корак у други магични свет. Таквим поимањем и представљањем смрти, филм истиче значај прехиспанских цивилизација за уобличавање колективног мексичког идентитета, а симболично присуство њихове космологије приказано је како кроз свеprisутност мексичког невена тако и кроз лик пса Дантеа, Мигеловог верног сапутника и пратиоца у свету живих и мртвих. Данте је бездлаки пас²⁶ ендемске мексичке расе *xoloitzcuintle* (од *Xolotl* – астечки бог ватре и муња и *itzcuintle* – пас), за кога се верује да помаже душама на свом путу до вечног одморишта, па сличну улогу има и у филму. Поред прехиспанске традиције, филм *Коко* прожет је приказима и других, савременијих елемената мексичке културе и њених истакнутих представника: лик Ернесто де ла Круса инспирисан је великанима мексичке музичке сцене и филма Педро Инфантеом и Хорхе Негретеом, а у свету мртвих појављују се и чувени сликари Фрида Кало и Дијего Ривера, маскирани рвач *Ел Санџо*, глумци Марија Феликс и Кантинфлас и револуционар Емилијано Сапата, праћени фантастичним животињама званим *алебрихес* (шп. *alebrijes*)²⁷, традиционалном музиком маријачија и популарним нумерама који овом остварењу дају још аутентичнији печат.

Присуство мексичког невена у анимираном филму Коко

Како бисмо испитали присуство и улогу мексичког невена у анимираном филму *Коко*, користили смо метод квалитативне анализе садржаја која је заснована на опсервацији, дескрипцији и интерпретацији предмета истраживања. Анализа садржаја базира се на текстуалном или визуелном читању као инструменту прикупљања информација чија је процедура систематична, објективна и поновљива (Andréu Abela 2002: 2). Бранковић

25 “Todo en *Coco* está teñido del preciosista color naranja de la flor mexicana por excelencia...”

26 Сем што нема длаку, овој раси паса често недостају и зуби, па им језик природно виси из уста, те су творци филма приказали Дантеа баш на тај начин, док му је име алузија на Дантеа Алигијерија који је и сам посетио подземни свет.

27 Представљају фигуре фантастичних бића које се састоје од делова тела различитих животиња; немају утврђени облик, свако је од њих јединствено, специфичног изгледа, шара и боја и поседује пар крила. Најчешће се праве од папира, картона или дрвета. Осмислио их је и именовано Педро Линарес Лопес, занатлија који се бавио израдом пињата и маски, након што се с њима сусрео у свом сну тридесетих година 20. века. Ова фантастична бића постала су врло битан елемент мексичке традиције и културе, где им се приписује улога заштитника и духовних водича људима кроз све животне циклусе, а њихова је израда веома цењен занат у Мексику (Илић 2021: 57–58).

(2009, цит. у Манић: 31) наводи три задатка анализе садржаја, као „методе истраживања медијског материјала, докумената, словних, звучних или сликовних записа и других облика усменог или писменог општења међу људима”: опис садржаја, његово класификовање и анализа; основни је циљ такве анализе интерпретација производа културе који могу имати симболички значај.

Филмска индустрија одувек је имала на уму визуелни и симболички потенцијал цвећа које толико тога може да исказе без потребе за речима, па га је често користила у својим остварењима, где је оно симбол лепоте, љубави, страсти, али и туге, издаје, пролазности ствари и смрти²⁸.

Будући да је један од најемблематичнијих симбола прославе Дана мртвих, претпоставили смо да ће мексички невен бити и неизоставни елемент анимираног филма *Коко* чија је радња утемељена на том празнику, те смо желели да испитамо у коликој је мери присутан, на који начин и које су му улоге додељене. Агилар (Aguilar 2017) истиче да је ово цвеће једино које према мексичком веровању постоји у свету мртвих, те стога преовладава и у свету живих, где краси гробља и олтаре подигнуте у част преминулих. Пратећи ову идеју, након анализе садржаја филма утврдили смо да се мексички невен појављује у обе дијегетске равни, и у свету живих и у свету мртвих.

У свету живих, у месту Санта Сесилија, присуство мексичког невена уочи и током прославе Дана мртвих и више је него уочљиво: може се приметити у домовима, на улицама, главном тргу и локалном гробљу и то: 1) на тезгама уличних продаваца који их или продају у облику букета или њиховим цветовима украшавају своје производе; 2) као украс за тремове и улазна врата домова у виду лука сачињеног од његових цветова; 3) као декоративни орнамент за зидове домова у виду гирланди; 4) за украшавање и парфемисање самих олтара (лукови, букети, гирланде и цветови); 5) у виду стаза направљених од његових сјајних латица које се протежу од улазних врата домова до олтара, како би душе покојника нашле пут до њега, па чак и стаза које се пружају по улицама и воде од гробља до олтара; 6) на самом гробљу, где венци, букети невена и његови цветови у форми крстова украшавају гробна места и заједно са пламеновима свећа стварају свечани златни сјај. У једној од сцена видимо Мигелову баку Елену како купује букете невена које после користи да украси улазна врата, породични дом и сам олтар, као и да добије латице невена како би послужиле Мигеловој мајци да уз помоћ деце направи стазу која се протеже од улице до олтара смештеног у центру породичног дома.

28 <<https://www.mardeflores.com/blog/flores-de-pelicula/>>.

Илустрација бр. 2: Санта Сесилија – улична продаја и набавка букета невена

Илустрација бр. 3: Невен као украс на уличним тезгама

Илустрација бр. 4: Украшавање улазних врата домова луковима од невена и процес прикупљања латица

Илустрација бр. 5: Стазе од латица невена (од гробља или кућног прага до олтара)

Илустрација бр. 6: Украшавање зидова невенем у облику гирналди

Илустрација бр.7: Невен као украс олтара у форми лука, венаца, букета, цветова и латица

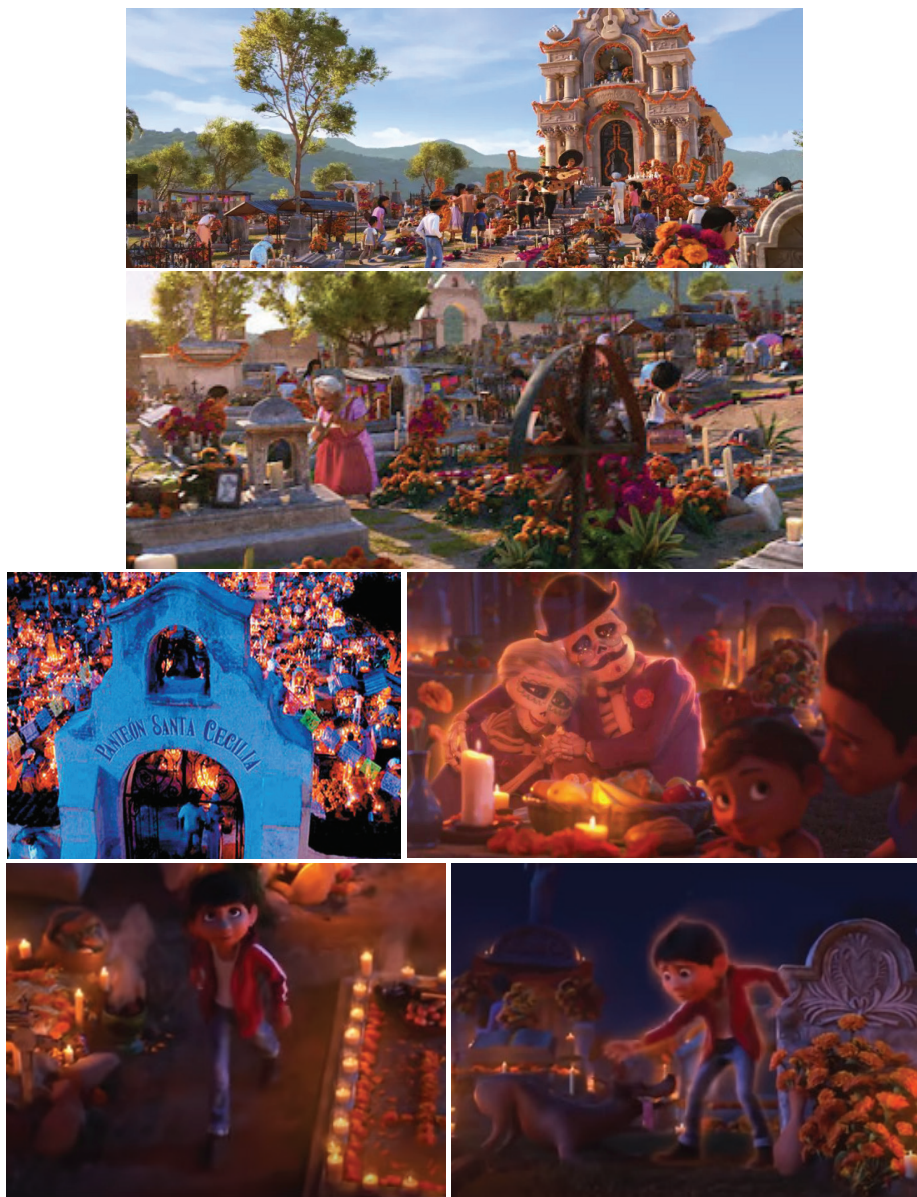
Илустрација бр. 8: Мигелов олтар посвећен Ернесто де ла Крузу

Илустрација бр. 9: Букети невена као декоративни елемент у домовима

Илустрација бр. 10: Букети, венци и цветови невена у облику крста на локалном гробљу

У свету мртвих могу се запазити следеће функције мексичког невена: 1) његове сјајне латице представљају својеврстан портал који транспортује Мигела у свет мртвих и враћају га оданде; 2) невен је конститутивни елемент моста који спаја свет живих и мртвих и даје му посебан сјај и 3) невен је декоративни елемент и једини цвет који по традицији постоји и опстаје у тој просторној димензији.

Можемо рећи да је мексички невен у свету мртвих апсолутни „неживи” протагониста, јер мноштвом својих сјајних латица формира величанствени мост који спаја земаљски свет са светом мртвих. Мост извире из астечких пирамида и у облику је старих мексичких акведуката, чија је функција била спровођење воде, те у филму има улогу да спроводи душе из света мртвих у свет живих, како би накратко посетили своје најмилије. „То је конструкција монументалних размера која се јавља једном годишње и коју не могу прећи они који нису присутни ни на једном олтару. Обасјан је мистичним наранџастим ореолом због свог магичног и фантастичног карактера” (Martínez-Cabeza Jiménez & Martínez-Rodrigo 2019: 235)²⁹. Иако је у теорији он нежива конструкција, његови су сјајни лукови приказани на филму у непрестаној разградњи и настајању, те тако и сам мост изгледа живо, попут митолошког бића Психопомпа, који је задужен да води душе до њиховог коначног одређишта.

Илустрација бр. 11: Невен као мост између света живих и света мртвих

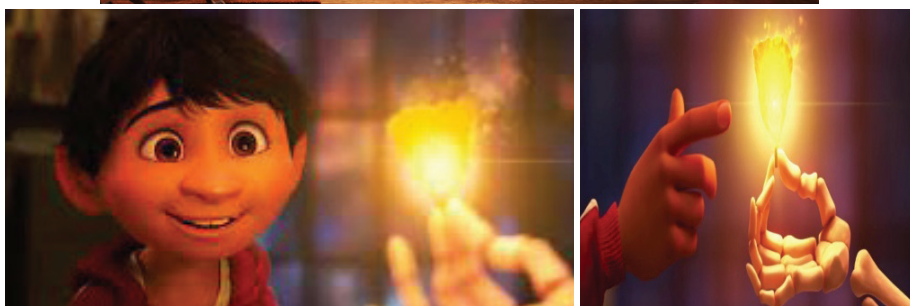

29 “Es una construcción de proporciones monumentales que aparece una vez al año y que no puede ser atravesada por aquellos que no se encuentran presentes en ninguna ofrenda. Está iluminado por un anaranjado halo místico por su carácter mágico y fantástico.”

Магијско својство придружено мексичком невену у овом филму, као својеврсном порталу који омогућава путовање кроз различите просторне димензије, видљиво је у тренуцима када Мигел обавијен његовим латицама бива транспортован у свет мртвих, као и у моменту када се, уз благослов чукунбаке Имелде и након што додирне ужарену латицу невена, враћа у свет живих.

Илустрација бр. 12: Латице невена као портал за одлазак и повратак из света мртвих

Поред своје симболичке и магијске функције у свету мртвих овај цвет има и декоративну улогу, те се могу запазити букети и украси од невена на прославама које организује Ернесто де ла Крус у својој раскошној резиденцији, а чије су званице неке од истакнутих личности (поменутих у претходном поглављу) које су оставиле неизбрисив траг у мексичкој култури и друштву.

Илустрација бр. 13: Мексички невен као декоративни елемент

Конечно, невен на филму дели екран и са Мигеловим псом Дантеом, чиме се још више ставља акценат и потенцира симболичка улога овога цвета као водича душа, будући да пас приказане расе, као што смо већ навели, има ту исту функцију у подземном свету астечке митологије.

Илустрација бр. 14: Мексички невен и Данте у свету живих и мртвих

На основу свега наведеног, можемо закључити да поред декоративног и симболичког присуства мексички невен у филму добија и магијско својство, јер омогућава дијалектичку везу између два паралелна света како на индивидуалном тако и на колективном плану. Од латица невена саткан је непрегледни мост који душама чије се слике налазе на олтарима омогућава краткотрајну посету породицама, а његове латице представљају и портал преко кога Мигел ступа у свет мртвих и започиње своје иницијатичко путовање у потрази за откривањем породичних тајни и једина су му карта за повратак кући.

Све наведене улоге – декоративна, симболичка и магијска – које анимирани филм *Коко* придаје мексичком невену приказују се на двоструком плану, личном у односу на Мигела и колективном у односу на остале живе и неживе чланове породице и припаднике заједнице. Невен окружује Мигела у свету живих током празника Дана мртвих, те он активно учествује у његовој набавци, кићењу породичног дома и олтара, као и посебног олтара посвећеног Ернесто де ла Крузу, а омогућава му и да посети и врати се из света мртвих. Паралелно, невен је на нивоу заједнице у филму присутан у сваком сегменту прославе Дана мртвих, истичући се пре свега као конститутивни елемент олтара у свету живих и моста у свету мртвих, те се јасно уочава његов значај, улога и симболизам за читаво мексичко друштво и његову колективну свест и меморију.

Закључак

У прехиспанским друштвима цвеће је имало веома распрострањену не само декоративну већ и прехрамбену, куративну, али и симболичко-ритуалну функцију која је везана пре свега за култ и слављење различитих божанстава. Комбинација етничке и еколошке разноликости резултирала је дубоко укорењеним културним богатством мексичког друштва које се у великој мери одржало до данас (Velasco у Nagao 2006).

Прехиспанске културе сматрале су да мексички невен, јарко наранџасте боје, чува у себи сунчеву светлост и топлоту, те тако у мексичком друштву од давнина постоји традиција да се његовим латицама осветљава, обележава и улепшава пут који треба да следе душе преминулих до олтара подигнутих у њихову част током тродневне прославе Дана Мртвих. Популарно је веровање у Мексику да је то једини тренутак у години када се душе преминулих враћају са онога света, а породица се окупља и дочекује их бдењем на гробљу и подизањем олтара на које се постављају фотографије покојника, предмети којима су се служили за живота, омиљена храна и пиће, воће, шећерне лобање, шарени украсни папир и цвет мексичког невена.

Прослава Дана мртвих представља синтезу аутохтоних прехиспанских религиозних обреда и ритуала шпанске католичке цркве, те открива специфично мексичко поимање смрти, као почетка новог живота. Та јединствена свечаност, део Светске нематеријалне баштине, одржава се сваке године почетком новембра, а поред слављења живота и смрти представља и чувара колективних вредности и културе сећања.

Анимирани филм *Коко* успева да представи празник Дана мртвих као један од дефинишућих аспеката мексичке културе и истакне јединствене вишевековне елементе те прославе, међу којима истакнуто место има и мексички невен. Након спроведене квалитативне анализе садржаја овог остварења дошли смо до закључка да мексички невен, цвет са двадесет латица или цвет мртвих, има више различитих функција и својстава које су приказане у обе дијегетске равни: у свету живих и у свету мртвих. У филму је верно приказана његова традиционална церемонијална и симболичка функција – да својим латицама, бојом и аромом буде својеврсни водич душа преминулих до олтара које породица подиже њима у част, а свеprisутан је и као декоративни елемент како у свету живих: на улицама Санта Сесилије (букети, цветови и латице), испред кућа (латице посуте од прага до олтара), у породичним домовима и олтарима (цветови, букети, гирланде, венци, лукови), на локалном гробљу (букети, венци и цветови који формирају крстове на гробовима), тако и у свету мртвих, пре свега у резиденцији Ернесто де ла Круса (букети, цветни украси). Поред његове орнаменталне и симболичке функције инкрустриране у мексички колективни имагинаријум, у филму се опажају и два додатна магијска својства невена: од његових сјајних латица саткан је непрегледни мост који једном

годишње спаја свет живих и мртвих, а латице имају и улогу портала који протагонисту филма транспортују у загробни свет и из њега у овоземаљски. Аутори филма тако су традицију прављења стаза од латица невена проширили на идеју блиставог моста и доделили невену ново магијско својство: спајање двају различитих светова, света живих и света мртвих, који се током прославе Дана мртвих налазе у дијалектичком односу. На тај начин, мексички невен израста у једног од протагониста филма како на визуелном тако и на дијегетском плану, јер омогућава комуникацију између две паралелне димензије, чиме доприноси перпетуацији колективне свести и меморије, чувању традиционалне баштине и слављењу сећања на претке, што је и суштина прославе Дана мртвих у Мексику, као и анимираног филма *Коко*, заснованог на овом јединственом и светски познатом и признатом празнику.

ЛИТЕРАТУРА

- Agila 2017: C. Aguilar, A Gringo's Guide to Coco, <<https://slate.com/culture/2017/11/alebrijes-ofrendas-and-more-mexican-cultural-traditions-in-coco-explained.html>>, 2. 9. 2021.
- Andréu Abela 2002: J. Andreu Abela, *Las técnicas de análisis de contenido: una revisión actualizada*, Sevilla: Fundación Centro de Estudios Andaluces.
- Argueljo Sančes 1994: J. Argüello Sánchez, *Gran fiesta de muertos: Hueymicailhuitl*, México D. F.: Ed. Ducere.
- Bošković 2018: A. Bošković, Čitanje kultura. Antropologija, arheologija i razumevanje drevne Mezoamerike, *Glasnik Etnografskog instituta SANU*, LXVI (2), 271–285, DOI: <<https://doi.org/10.2298/GEI1802271B>>.
- Broda 2001: J. Broda, Introducción. En: J. Broda, & F. Báez-Jorge, (Coords.), *Cosmovisión, ritual e identidad de los pueblos indígenas de México*, México D.F.: Fondo de Cultura Económica.
- Denis Rodrigues i dr. 2012: P. Denis Rodríguez et al., El altar de muertos: Origen y significado en México, *La Ciencia y el Hombre*, XXV (1), <<https://www.uv.mx/cienciahombre/revistae/vol25num1/articulos/altar/>>, 4. 9. 2021.
- Ernandes 2020: K. Hernández, La flor de cempasúchil, un sendero de luz para nuestros seres queridos que ya no están, *Nueva Mujer*, <<https://www.nuevamujer.com/wellness/2020/10/31/cempasuchil-luz-muertos.html>>, 2. 9. 2021.
- Garsija Ocoa 2017: S. García Ochoa, Iconología y análisis filmico. Una relación controvertida, *La Trama de la Comunicación*, 21 (1), 65–83.
- Gerero 2021: J. C. Guerrero, Marigolds, papel picado and alebrijes: The visual language of the new Disney-Pixar film 'Coco', *ABC7*, <<https://abc7chicago.com/the-language-of-coco-pixar-movies-new-walt-disney-world/2524370/>>, 3. 9. 2021.
- Ilić 2021: A. Ilić, *Kulturni simbolizam i kolektivna memorija: Slika meksičkog društva u animiranom filmu Koko* (master rad), Univerzitet u Kragujevcu.
- Islas 2020: L. Islas, Altar de 3 niveles y sus elementos para el Día de Muertos, *Unión Puebla*, <<https://www.unionpuebla.mx/articulo/2020/10/20/cultura/altar-de-3-niveles-y-sus-elementos-para-el-dia-de-muertos>>, 7. 9. 2021.
- Ljorente 2020: A. Llorente, Día de Muertos: cuál es el origen y significado de la flor de

- cempasúchil, la reina de los altares en México, BBC News Mundo, <<https://www.bbc.com/mundo/noticias-54756885>>, 1. 9. 2021.
- Manić 2017: Ž. Manić, *Analiza sadržaja u sociologiji*, Beograd: Čigoja štampa.
- Martines-Kabesa Himenes & Martines-Rodrigo 2019: J. Martínez-Cabeza Jiménez & E. Martínez-Rodrigo, Escenarios y emociones en Coco, *Actas Icono 14: VII congreso internacional Ciudades creativas*, vol. 1 (1), 222–237.
- Pina 2017: M. Pina, Coco: una carta de amor de Disney-Pixar hacia la cultura y las tradiciones de México, *Noroeste Madrid*, <<https://www.noroestemadrid.com/2017/12/coco-una-carta-de-amor-de-disney-pixar-hacia-la-cultura-y-las-tradiciones-de-mexico/>>, 30. 8. 2021.
- Radenović 2010: S. Radenović, Identitet(i) i (kritička) kultura sećanja – bioetički aspekti, *Sociološka luča*, IV (2), 133–143.
- Samora Reće 2018: F. Zamora Reche, *El simbolismo en el cine de pixar. Estudio de caso: Coco* (trabajo fin de grado), Sevilla: Universidad de Sevilla.
- Sučilt Gomes 2019: K. Súchilt Gómez, *Símbolos y ritos del día de muertos en Mixquic y la película Coco* (Tesis de Licenciatura), México D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México.
- Velasco & Nagao 2006: A. M. Velasco & D. Nagao, Mitología y simbolismo de las flores, *Arqueología Mexicana*, 78, 28–35.
- Viljasenjor-Bajardo & Aseves Pulido 2013: S. J. Villaseñor-Bayardo & M. P. Aceves Pulido, El concepto de la muerte en el imaginario mexicano, *Revista de Neuro-Psiquiatría*, 76 (1), 13–18.

LA PRESENCIA DEL CEMPASÚCHIL EN LA PELÍCULA DE ANIMACIÓN COCO

Resumen

El artículo destaca el simbolismo y el significado del cempasúchil para la cultura y la sociedad mexicana, especialmente para las tradiciones relacionadas con el Día de Muertos. Esta flor, también llamada la flor de muerto, ha estado presente en el entorno y la conciencia colectiva de los mexicanos desde la época prehispánica, donde fue utilizada con fines medicinales y alimenticios, y sobre todo como elemento importante de los rituales religiosos en honor a la muerte. La celebración del Día de Muertos, representada de una manera muy verosímil y vivaz en la película animada *Coco*, representa el reencuentro de los vivos con los muertos, en cuyo honor se erigen altares decorados con cempasúchil, mientras sus pétalos crean senderos para que las almas, guiadas por el color naranja brillante y el aroma de esta flor, encuentren el camino hacia su casa familiar. El objetivo de este trabajo fue examinar la presencia y el papel del cempasúchil en la película animada *Coco*, partiendo de la hipótesis de que la más destacada sería su función decorativa y luego la simbólico-ritual, como guía de las ánimas. Utilizando el método cualitativo de análisis de contenido, llegamos a la conclusión de que además de los roles tradicionales atribuidos a esta flor en la sociedad mexicana, en la película se le concede también propiedad mágica, ya que los pétalos del cempasúchil se convierten en una especie de portal que transporta al protagonista al inframundo y de regreso al mundo de los vivos, al igual que forman un magnífico puente que conecta estas dos dimensiones paralelas una vez al año. De esta forma, el cempasúchil se convierte en la película *Coco* en uno de los protagonistas clave, tanto en el plano visual como en el diegético.

Palabras clave: cempasúchil, película animada *Coco*, Día de Muertos, simbolismo, conciencia colectiva, cultura del recuerdo